

ISSN (Print) 2616-6895
ISSN (Online) 2663-2497

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы
PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series
Серия ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ

№ 1 (126)/2019

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019
Nur-Sultan, 2019
Нур-Султан, 2019

Бас редакторы
Молдажанова А. А.
п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (психология)	А.Р. Ерментаева , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (әлеуметтану)	Н.О. Байғабылов , PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Иванова Г.П.	п.ғ.д. (Ресей)
Исламова З.М.	п.ғ.к., доцент (Ресей)
Кажғалиева А.	докторант (Қазақстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Қазақстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтқазы П.Б.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сунарчина М.М.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Толубекова Р.К.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Уразбаева Г.Т.	п.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Хан Н.Н.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	э.ғ.д., проф. (Түркия)
Шайхисламов Р.Б.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалғынбаева Қ.Қ.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2, 349 б.,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Жауапты хатишы, компьютерде беттеген: Ә. С. Жұматаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген. 27.03.18 ж. № 17001-
Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: +7(7172)709-500
(ішкі 31432)

© **Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті**

Editor-in-Chief
Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof.(Kazakhstan)
A.A. Moldazhanova

Deputy Editor-in-Chief (pedagogy) **G.Zh.Menlibekova**, Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (psychology) **A.R. Yermentayeva**, Doctor of Psychological Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (sociology) **Н.О. Байғабылов**, PhD (Қазақстан)

Editorial board

Ivanova G.P.	Doctor of Pedagogical Sciences (Russia)
Islamova Z.M.	Can. of Pedagogical. Sciences, Assoc.Prof. (Russia)
Kazhgaliyeva A.	Doctoral Candidate (Kazakhstan)
Kaldybayeva O.V.	PhD (Kazakhstan)
Koleva I.	Dr. (Bulgaria)
Seytkazy P.B.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Sunarchina M.M.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Toleubekova R.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Urazbayeva G.T.	Doctor of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Khan N.N.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Hayati Tufekcioglu	Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)
Shaikhislamov R.B.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Shalgynbayeva K.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Editorial address:2, Satpayev str., of.349, Astana, Kazakhstan, 010008
L.N.Gumilyov Eurasian National University
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Responsible secretary, computer layout: A.S.Zhumatayeva

Bulletin of L.N.Gumilyov Eurasian National University PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 35 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31432)

© **L.N.Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор
д.п.н., профессор
А. А. Молдажанова (Казахстан)

Зам. главного редактора (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , д.п.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (психология)	А.Р. Ерментаева , д.пс. наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (социология)	Н.О. Байгабылов , PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Иванова Г.П.	д.п.н. (Россия)
Исламова З.М.	к.п.н., доцент (Россия)
Кажгалиева А.	докторант (Казахстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Казахстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтказы П.Б.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Сунарчина М.М.	д.с.н., проф. (Россия)
Толубекова Р.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Уразбаева Г.Т.	д.п.н., доцент (Казахстан)
Хан Н.Н.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	д.с.н., проф. (Турция)
Шайхисламов Р.Б.	д.с.н., проф. (Россия)
Шалгынбаева К.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 349,
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева
Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: А. С. Жуматаева

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия: ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.

Регистрационное свидетельство № 17001-Ж от 27.03.18 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31432)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Қабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Эколог-волонтерлердің санасын бейнелеудің өнімі ретінде экологиялық мазмұнның жарнамасы	8
<i>Албытова Н.П., Жуасбаева А.Б.</i> Әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа студенттің кәсіби дайындығын жетілдіру	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау	27
<i>Алимжанова Б.Е., Әбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Әбельдина Р.К.</i> Рейтинг көрсеткішімен оқытушы жұмысының тиімділігі бағалау	35
<i>Баймағамбетова А.Е., Абдыхалықова Ж.Е.</i> Әлеуметтік-педагогикалық білім берудегі студенттердің кәсіби ынталандыруының мәселелері	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Америка Құрама Штаттарында жоғары кәсіптік білім беруді бақылау мен бағалауды ұйымдастыру	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Дуальді білім беру жағдайында болашақ мамандарды кәсіби бейімдеу үдерісіне қалыптастыру	68
<i>Қайыңбаева Ж.Б., Шуакаев М.К.</i> Жалпы білім беретін мектеп пен педагогикалық жоғары оқу орындарындағы ықтималдықтар теориясы мен статистика курсы мазмұнының сабақтастығы туралы	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> ҚР жаңартылған білім бағдарламасына көшу жағдайында мектепалды педагогтарының біліктілігін арттыру	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Физикалық құбылыстарды оқытуда модельдеу әдістерін қолдану	96
<i>Онғарбаева Д.Т., Мәдиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзақова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Әртістік жүзуден Қазақстан Республикасы құрама командасының халықаралық спорттық аренадағы жарыстық іс-әрекеті	104
<i>Орынбекова А.С., Меңлібекова Г.Ж.</i> Психологиялық даярлық – ғылыми таным объектісі	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Рухани жаңғыру жағдайында жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеу бағыттары	117
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қажғалиева А.М., Нұржанова Ә.С.</i> Студенттердің ЖОО-на бейімделуі ғылыми зерттеу нысаны ретінде	122
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қазиев Қ.О.</i> Рефлексия болашақ педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық қалыптасуының негізгі компоненті ретінде	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.Қ.</i> Спортшыларды жарысқа психологиялық дайындау	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Психологиялық денсаулықты сақтау мәдениетін дамытудың факторлары	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Қоғамдық сана ерекшеліктерін зерттеу (этноүрдістер)	153

ӘЛЕУМЕТТАНУ

<i>Родионова К.Н.</i> Білім беру процесінде ауқымды мәліметтерді қолдану әлеуеті	161
--	-----

CONTENTS

PEDAGOGY

<i>Abenova S.U., Kabylda A.K., Bekturova A.K.</i> Advertising of the ecological content as product of reflection of ecologists-volunteers' consciousness	8
<i>Albytova N.P., Zhuasbayeva A.B.</i> Improving the vocational training of students for social and pedagogical work	19
<i>Albytova N.P., Smailova S.K.</i> Training future educational psychologists for professional activity in the conditions of spiritual modernization	27
<i>Alimzhanova B.E., Abeldina Zh.K., Moldumarova Zh. K., Moldumarova Zh.E., Abeldina R.K.</i> The evaluation effectiveness of the university professor's activities by rating system ...	35
<i>Baimagambetova A. E., Abdykhalykova Zh. E.</i> Problems of the formation of professional motivation of students in socio-pedagogical education	42
<i>Zhakiyanova Zh.G.</i> Organization of monitoring and evaluation of higher education in the United States	49
<i>Zientayeva B.J., Chabakova A.M.</i> On the basis of ethnocultural knowledge development of professional orientation of students	60
<i>Zholdasbekova S.A., Mamedov R.A.</i> Modeling the process of professional adaptation of the future specialists in the dual teaching process	68
<i>Kaiyngbaeva Zh.B., Shuakayev M.K.</i> On continuity of the contents in studying of propability theory at school and universities	77
<i>Levchenko T.A., Ageeva L. E.</i> The professional development of teachers pre-primary education in the republic of kazakhstan in the transition to the updated program education	87
<i>Nurkasymova S.N., Mukasheva A.K.</i> Methods of physical processes modeling	96
<i>Ongarbaeva D.T., Madiyeva G.B., Otaraly S.Zh., Baizakova N.O., Gerasimchik K.K.</i> Competitive activities of the national team of the Republic of Kazakhstan in artistic swimming at the international sports arena	104
<i>Orynbekova A.S., Menlibekova G.Zh.</i> Psychological readiness – the object of scientific knowledge	111
<i>Toleubekova R.K.</i> Directions of moral education of adolescents in the conditions of spiritual revival	117
<i>Shalginbaeva K.K., Kazhgaliyeva A.M., Nurzhanova A.S.</i> Adaptation of students to University as a form of research	122
<i>Shalgynbayeva K.K., Kaziev K.O.</i> Reflection as the main component of the professional-personal formation of future teachers-psychologists	130

PSYCHOLOGY

<i>Bazarbayeva K.K.</i> Psychological preparation of athletes for competitions	140
<i>Imanbekova G.B.</i> Factors in the development of psychological healthcare culture	146
<i>Stelmakh S.A., Matkevich I.K., Dergacheva Ye.V., Barabanova E.I.</i> The study of characteristics of social consciousness (ethnic trends)	153

SOCIOLOGY

<i>Rodionova K.N.</i> Big data potential in the educational process	161
---	-----

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Кабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Реклама экологического содержания как продукт отражения сознания экологов-волонтеров	8
<i>Албытова Н.П., Жусбаева А.Б.</i> Совершенствование профессиональной подготовки студентов к социально-педагогической работе	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Подготовка будущих педагогов-психологов к профессиональной деятельности в условиях духовной модернизации	27
<i>Алимжанова Б.Е., Эбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Эбельдина Р.К.</i> Оценка эффективности деятельности преподавателя рейтинговым показателем	35
<i>Баймагамбетова А.Е., Абдыхалыкова Ж.Е.</i> Проблемы формирования профессиональной мотивации студентов в социально-педагогическом образовании	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Организация контроля и оценки высшего профессионального образования в Соединенных Штатах Америки	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Развитие профессиональной направленности студентов на основе этнокультурных знаний	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Моделирование процесса профессиональной адаптации будущих специалистов к условиям дуального образования	68
<i>Кайынбаева Ж.Б., Шуакиев М.К.</i> О преемственности содержания в изучении математической статистики и теории вероятностей в школах и в педагогическом вузе	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> Повышение квалификации педагогов дошкольной подготовки в РК в условиях перехода на обновленную программу образования	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Использование методов моделирования физических процессов в обучении	96
<i>Онгарбаева Д.Т., Мадиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзакова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Соревновательная деятельность сборной Республики Казахстан по художественному плаванию на международной спортивной арене	104
<i>Орынбекова А.С., Менлибекова Г.Ж.</i> Психологическая готовность – объект научного познания	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Направления нравственного воспитания подростков в условиях духовного возрождения	117
<i>Шалгынбаева К.К., Кажгалиева А.М., Нуржанова А.С.</i> Адаптация студентов к вузу как предмет научного исследования	122
<i>Шалгынбаева К.К., Казиев К.О.</i> Рефлексия как основной компонент профессионально-личностного формирования будущих педагогов-психологов	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.К.</i> Психологическая подготовка спортсменов к соревнованиям	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Факторы развития культуры психологического здоровосбережения	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Исследование особенностей общественного сознания (этнотенденции)	153

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Родионова К.Н.</i> Потенциал использования больших данных в образовательном процессе	161
---	-----

XFTAP 14.35.01

Н.П. Албытова, С.К. Смайлова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: nalbytova@mail.ru, salikhas@inbox.ru)

Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау

Аннотация. Мақалада болашақ педагог-психологтарды кәсіби даярлау мәселесі қарастырылады. Сондай-ақ, педагог-психологтардың заманауи кәсіби білімінің өзекті мәселесіне назар аударылады. Педагог-психологты кәсіби даярлаудың тарихи даму сатыларына шолу жасалып, қазіргі отандық жоғары білім берудегі педагог-психологтарға кәсіби білім берудің кейбір ерекшеліктері көрсетілген. Өзгермелі әлемде болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау мәселесіне бағытталған ғалымдардың еңбектеріне сүйеніп, кәсіби іс-әрекеттің табысты болуы үшін заманауи маманның бойында табылуға тиіс жеке және кәсіби қасиеттердің белгілілері ұсынылады. Олардың болашақ мамандар үшін өмірлік маңызды міндеттерді өздігінен анықтауға және оларды шешу жолдарын табуға ықпал ететіндігі қарастырылады. Қоғамның және мемлекеттің әлеуметтік құрылымындағы өзгерістер еліміздің білім беру жүйесінде елеулі өзгерістерге әкелетіндігін ескеріп, толыққанды білім беру жүйесінің құрылымының маңызды бөлігі ретінде құзыретті және білікті педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындауда сыни ойлау (critical thinking), креативтілік (creativity), коммуникативтілік (communication) және командада жұмыс істеу (cooperation) негізге алу ұсынылады.

Түйін сөздер: кәсіби іс-әрекет, кәсіби іс-әрекетке дайындық, маман тұлғасы, жоғары білім, педагог-психолог, жоғары оқу орны.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2019-126-1-27-34>

Кіріспе. Елбасы 2017 жылы 12 сәуірдегі «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында білім саласындағы жаһандық бәсекеге неғұрлым бейімделген мамандарды дайындау қажеттілігіне баса назар аударады. Себебі, жаңа мамандар ашықтық, прагматизм мен бәсекеге қабілеттілік сияқты сананы жаңғыртудың негізгі қағидаларын қоғамда орнықтыратын басты күш. Әсіресе, қазіргі заманды және болашақты терең түсіне алатын білімді мамандарды дайындау таяу жылдарға арналған басты міндеттердің бірі ретінде атап көрсетті [1].

Сондықтан, білімді маман дайындауда сапалы жоғары кәсіби білім беру жағдайы өзекті мәселелердің бірі деп есептейміз. Осыған байланысты, рухани модернизациялау жағдайында ЖОО студенттерді кәсіби іс-әрекетке дайындау үдерісіне талдау жасап, жаңа заманның талаптарына сай тиімді шарттарды ұсыну басты мақсатымыз болып табылады. ХХІ ғасырда қоғамның сұранысына ие болып, белсенді дамып келе жатқан мамандықтардың бірі «Педагогика және психология» - 5В010300. Себебі, күн сайын өзгеріп жатқан ақпараттық ғасырда, адамзаттың рухани жан дүниесі дағдарысқа, қарама-қайшылықтарға жиі кезігеді. Осы жағдайда, педагог-психолог түрлі жағдаяттағы тұлғаларды тыңдап, тұрақты қарым-қатынас жасап, шиеленісті жағдайларды шешу жолдарын табуға кәсіби маман ретінде көмектесіп, қолдау көрсететін беделді кәсіп иесі.

Педагог-психологтың кәсіби іс-әрекетінің өзіндік ерекшелігі, даму тарихы және осы салада ЖОО – да маман дайындау жағдайының өзіндік қалыптасу жағдайы бар.

Мәселен, шет елдерде білім үдерісін психологиялық-педагогикалық қамтамасыз ету жағдайына деген қызығушылық пен қажеттілік ХІХ ғасырдың соңынан баста-

лады. Американдық және француздық психологтар мектеп тәжірибесіне балалардың интеллектуалды қабілеттерін өлшеуге байланысты тесттерді енгізуге тырысады.

Кеңестік кезеңде оқыту үдерісінде психологиялық білімді практикалық қолданудың алғашқы әрекеттері XIX және XX ғасырдың ортасында баланың әлеуметтік – биологиялық ерекшеліктерін зерттейтін педалогия саласының дамуымен байланысты. Осыдан, өткен ғасырдың 20-30 жылдарында білім беруді психологиялық және педалогиялық қамтамасыз ету қарқынды дамыды және осы бағыттағы қызмет түрлері кеңінен көрсетіле бастады [2].

Қазақстандық білім берудегі психологиялық қызметке XX ғ. 20-30 жж. Ресейдегі әлеуметтік-тарихи жағдайлар әсер етті. 1920 жылы Қазақ автономды республикасы статусын алғаннан кейін, мектеп тәжірибесінде ғылыми және тәжірибелік психологиялық қызметті енгізу өзектілігі республиканың халықтық білімге қойылатын міндеттері ретінде біршама кеңейтілді.

Алайда, 1936 жылы КПСС Орталық Комитетінің (б) «Наркомпос жүйесіндегі педалогиялық бұзылулар туралы» жарлығының қабылдануының нәтижесінде оқу процесін психологиялық қамтамасыз ету бойынша барлық жұмыстар көптеген жылдарға тоқтатылды. Бірқатар Қазақстанның ғалымдары балалармен жұмыстардың педалогиялық жағына байланысты сынға ұшырады. Республикалық мектептер институтының аға ғылыми қызметкері Ш.Альжанов оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін зерттей отыра, оларды алдыңғы қатарлы, орташа және әлсіз деп бөлгені үшін басқарушы тарапынан айып тағылып, репрессияға ұшыраған [3].

Тек, XX ғасырдың 60-жылдарының ортасында ғана осы салаларда зерттеулер жүргізіліп, оларды мектептерде қолдану туралы ізденістер қайта жаңғыртылды.

Қазақстанда (КСРО құрамында) XX ғ. 60 жж. жас ерекшелік, тәжірибелік, педагогикалық психология және психодиагностика салалары бойынша зерттеулер қайта жаңғыртылды. Экспериментті жүргізу барысында ғылыми-зерттеу институттарының қызметкерлері, мектептерде психологиялық-педагогикалық зерттеулер жүргізген жоғары оқу орындарының оқытушылары, тәжірибеден өткен студенттер де өз үлестерін қосып, ат салысты. 1966 жылы педагогика, психология және оқыту әдістемесі бойынша Алматы қаласында өткен алғашқы Республикалық семинарда білім беру жүйесіне бағытталған кәсіби психологтарды дайындау мәселесі талқыланды (Т.Тажимаев, М.Мұқанов, А.Темирбеков, С.Балаубаев, Т.С.Садықов, М.Э.Кудайкулов, Т.С.Сабыров, Е.О.Жуматаева және т.б.) [4]. Қазақстанның психологиялық-педагогикалық ғылымының дамуында Т.Т.Тажимаев және М.М.Мұқанов сияқты көрнекі ғалымдардың рөлдері баға жетпес. КСРО психологтар қоғамының мүшесі бола тұра, Т.Т.Тажимаев алғаш рет психологтың білім алушылармен жұмысын ұйымдастыру туралы мәселелерді алға қойды және оның ғылыми проблематиканың деңгейіне дейін көтерді. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтында психология кафедрасының болашақ меңгерушісі М.М.Мұқанов өзінің еңбектерінде балалармен жұмыс істейтін мамандардың психологиялық дайындық деңгейін жоғарылату қажеттілігіне баса назар аударды.

1980 жж. соңында қазақстандық ғалымдардың мектеп психологының біліктілік моделін әзірлеуге бағытталған талпыныстары жаңа мамандықтың ашылуына ықпал етті.

1990 жылы Абай атындағы Қазақ мемлекеттік педагогикалық университетте «Педагогика және психология» жаңа мамандығының ашылуында маңызды рөл атқарған психология ғылымдарының докторы, профессор В.К.Шабельниковты атап айтуға болады. В.К.Шабельников Қазақстанның алдыңғы қатарлы педагогикалық жоғары оқу орнының базасында осы мамандықтың ашылуына бастамашы болды. Педагогика кафедрасымен бірлесе отырып, педагог-психологтың кәсіби маңызды құзыреттіліктерді қалыптастыруға арналған оқу жоспары әзірленіп, жетекші профессор ғалымдар арнайы дәріс сабақтарын жүргізуге шақыртылды.

Қазақстан өз тәуелсіздігін алғаннан кейін, педагог-психологтарды дайындау ЖОО қарқынды жүзеге асырыла басталды. Жоғары кәсіби білім, Қазіргі таңда, дамыған елдер қатарына қосылу мақсатында елбасының халыққа жолдаулары жарыққа шығып, әр түрлі стратегиялық бағдарламалар жобаланып, іске асылырып жатыр. ЖОО – да мамандарды дайындау үдерісі әлеуметтік тапсырыстарды ескеріле отырып жүргізіледі. Мамандық сипаттамасы, негізгі кәсіби бағыттар, негізгі пәндер циклі, бітірушілердің білім деңгейіне қойылатын талаптар т.б. ҚР жалпыға міндетті білім беру стандартында сипатталған. Бакалавриат білім беру бағдарламасы модульды оқыту қағидасы бойынша құрылады, «педагогика және психология» мамандығының студенттері жалпы білім беру пәндері (философия, Қазақстан тарихы, қазақ тілі, ағылшын тілі т.б.), базалық пәндер (педагогика, психология тарихы, мамандыққа кіріспе, даму психологиясы, этнопедагогика, этнопсихология, психологиялық менеджмент, қазіргі мектепті басқарудың педагогикалық менеджменті) және бейіндеуші пәндер (педагогикалық шеберлік, экспериментальды психология, педагогиканы оқыту әдістемесі, психологияны оқыту әдістемесі, практикалық психология т.б.) циклі бойынша теориялық және кәсіптік практика түрлері бойынша практикалық білімдер алады.

Педагог-психологтың кәсіби іс-әрекетке дайындау үдерісінің мәнін анықтау «дайындық», «кәсіби іс-әрекетке дайындық» деген ұғымдарды талдауды талап етті.

Өткен ғасырдың 50-ші жылдардың соңынан бастап (В.С.Ильин, В.Ф.Райский, С.Л.Рубинштейн, Н.К.Сергеев, В.В.Сериков және т.б.) әртүрлі іс-әрекет түрлеріне дайындық жағдайы жан-жақты зерттелініп келеді және осы күнге дейін оның мәні мен құрылымын ашатын ауқымды материалдар жинақталған. Дайындық мәселесіне арналған зерттеулерді талдау кәсіби іс-әрекетті орындаудың ең маңызды шарты ретінде түсінуге мүмкіндік берді.

Маманның болашақ кәсіби іс-әрекетіне дайындығын В.А.Сластенин 3 деңгейде қарастырады: жеке тұлғалық, теориялық және технологиялық (операциялық-әрекеттік). ЖОО – да алған білім, білік және дағдыларын іс-әрекеттің қандай саласында іске асыруы маманның жеке тұлғалық қасиеттеріне байланысты болады.

К.К.Платоновтың зерттеулерінде кәсіби дайындық - бұл өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын, кәсіби іс-әрекетке қабілетті әрі дайын екендігін саналы түрде білетін тұлғаның субъективті жағдайы.

В.П.Каширин, Ю.В.Прошунина маманның кәсіби іс-әрекетке дайындығын күрделі, көпдеңгейлі, түрлі жүйелі психикалық білім ретінде қарастырады, ең алдымен маманның мамандыққа сәйкес кәсіби құзыреттілік деңгейі, кәсіби шеберлігі, сонымен қатар, өзін-өзі реттеу қабілеті, тиісті іс-әрекеттерге бейімделуі, тиісті жағдайларда қойылған тапсырмаларды шешудегі кәсіби (рухани, жеке және физикалық) потенциалының мүмкіндігі деп түсіндіреді [5].

Қазіргі заманғы психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде кәсіби іс-әрекетке дайындықты зерттеудің екі тәсілі бар: функционалды (М.И.Дьяченко, Ж.А.Кандыбович, В.А.Сластенин және т.б.) және жеке тұлғалық (В.С.Ильин, Е.С.Кузьмин, В.С.Мерлин, В.В.Сериков, В.А.Ядов және т.б.). Функционалды көзқарас тұрғысынан дайындық - бұл адамның мінез-құлқын сипаттайтын психологиялық және әлеуметтік қатынастарды орнататын белгілі бір функционалды жағдайлар арқылы іс-әрекетке маңызды кәсіби қасиеттер анықталады. Іс-әрекетке дайындықты зерттеуде жеке-тұлғалық көзқарас кәсіби және күнделікті іс-әрекетті реттеудегі олардың ролінің ерекшеліктері мен жеке тұлғалық маңызды кәсіби қасиеттер бірлігі деп түсіндіріледі. Бұл жағдайда жетекші интегративтік рөлді нақты іс-әрекетке бағыттылығын айқындайтын жеке қасиеттер атқарады (В.С.Ильин, В.В.Сериков, Е.А.Крюкова және т.б.).

Педагогикалық іс-әрекетке дайындық деңгейі, кәсіби-педагогикалық білім, білік, дағдыларын қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдердің мазмұны мен формаларын

жасауға арналған көптеген зерттеулер бар (О.А.Абдуллина, П.Р.Атутова, В.П.Беспалько, В.И.Загвязинского, А.И. Пискунова, В.Д.Симоненко, В.А.Сластенина, С.Н.Чистякова, А.И. Щербакова т.б.).

Кәсіби білім беруге арналған тұжырымдамаларды, студенттерді кәсіби дайындауға арналған әр-түрлі тұғырларды жасауда үлес қосқан ғалымдар С.Я.Батышев, А.Т.Глазунов, А.М.Новиков, Г.М.Романцев, И.П.Смирнов, Е.В.Ткаченко айтуға болады.

Психология саласында дәстүрлі түрде кәсіби іс-әрекетті психологиялық талдау әдістері мен принциптерін (Б.Г.Ананьев, И.Я.Басов, С.Выготский, П.Я.Гальперин, А.И.Донцов, В.А.Понамаренко т.б.), кәсіби маңызды құндылықтардың құрылымын, іс-әрекетті реттеу механизмдерін қарастырған ғалымдар (А.П.Егоршин, А.Н.Леонтьев, Г.Ю.Ксензова, Х.И.Лейбович, Б.Ф.Ломов, А.И.Пригожин, С.Л.Рубинштейн, М.С.Савина, А.Ф.Шикун т.б.) [6].

Сонымен, кәсіби іс-әрекетке дайындық дегеніміз кәсіби дайындықтың нәтижесі ғана емес, әрбір жеке тұлғаның өзін-өзі сәтті іске асыруында бастапқы және маңызды шарт деп түсінуге болады.

Ал, болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау үдерісінің құрылымын талдайтын болсақ, көптеген ғалымдар кәсіби іс-әрекетке дайындық деңгейін кәсіби дағдылар анықтайды деп көрсетеді.

Р.В.Овчарова педагог-психологтың кәсіби дағдылары деп алған кәсіби білімдерін өзінің іс-әрекетінде қолдана білу деп есептейді. Кәсіби дағдыларды келесідей жіктеуді ұсынады:

- гностикалық (қажетті ақпаратты іздеу, қабылдау және өңдеу);
- жобалаушылық (мақсат-міндеттері қою, болжау);
- құрылымдық (әдіс-тәсілдер мен құралдарды таңдау);
- ұйымдастырушылық (білім алушыларға қолайлы жағдайларды қалыптастыру);
- коммуникативтік (өзара қарым-қатынас)
- рефлексивтік (жеке тұлғасына, іс-әрекетіне, қарым-қатынасына өзіндік талдау) [7].

А.М.Кумушкуловтың еңбегінде студентті кәсіби іс-әрекет дайындау құрылымы келесі негізгі компоненттерге (мотивациялық, мазмұндық-операциялық және рефлексивтік) бөліп қарастырылған, оның құрылымы 1 суретте көрсетілген. Ол компоненттер бір-бірімен өзара байланысты және өзара әрекеттеседі [8].

Сурет 1. Болашақ педагог-психологтың кәсіби іс-әрекетке дайындық құрылымы

Заманауи педагог-психолог мамандарды кәсіби іс-әрекетке дайындау құрылымын әзірлеу барысында, әлемдік зерттеулер қазіргі өмірге неғұрлым қажетті деп қарастыратын 4К моделін: сыни ойлау (critical thinking), креативтілік (creativity), коммуникативтілік (communication) және командада жұмыс істеу (cooperation) сияқты мазмұнмен толықтыру қажеттігі туындап отыр. Бұл туралы 2018 жылы 5 қазанда Президент өзінің жолдауында қазіргі білім беруде 4К моделіне ерекше назар аударылып жатқандығын атап айтқан болатын. Болашақ педагог-психологтардың кәсіби іс-әрекетке дайындықтарын күрделі көп деңгейлі жүйе ретінде, ЖОО жалпы білім беру үдерісінің ажырамас бөлігі ретінде қарастыра отырып, біз келесі құрамдас компоненттерді: болашақ педагог-психологтың кәсіби іс-әрекетіне дайындау үдерісіне қоғамның талаптары, болашақ педагог-психологтардың кәсіби іс-әрекетіне дайындық үдерісін қалыптастырудың міндеттері, критерийлері мен нәтижесі деп қарастырып, оның үлгісін 1 кестеде ұсынып отырмыз.

1 кесте - Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау құрылымы

Білім беру тапсырысы (ҚР МЖМБС)			
Мақсаты: Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау			
МІНДЕТТЕР:			
Болашақ педагог-психологтардың педагогикалық-психологиялық іс-әрекеттің нормалары, ережелері, коммуникативтік қабілеттерін және педагог-психологтың жеке тұлғасы туралы жалпы түсініктерін, қалыптастыру	Болашақ педагог-психологтарды педагогикалық білімдер жүйесімен қаруландыру; командада жұмыс істеуге қабілетті болу, кез-келген жағдайда саналы шешім қабылдай білу дағдыларын қалыптастыру; әлеуметтік-этикалық құндылықтарды студенттер бойында қалыптастыру және өзінің кәсіптік іс-әрекетінде оларға сүйене білу, заманауи ақпараттық ағынды бағдарлай білу және әлемде өзгеріп отыратын құбылыстар мен процестерге бейімделе білу дағдыларын қалыптастыру;	Тиісті инновациялық технологиялар жүйесін меңгерту және педагог-психолог іс-әрекетінің кәсіби-педагогикалық стилін қалыптастыру;	
Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтардың кәсіби іс-әрекетке дайындықтарын қалыптастыру үдерісін ұйымдастыруда (4К моделі бойынша)			
Коммуникативтік	Креативтілік	Командада жұмыс істеу:	Сыни ойлау

Студенттердің кәсіби іс-әрекетке дайындықтары 3 деңгей бойынша тест, сауалнамалар жүргізу арқылы анықталды: төмен деңгей (репродуктивті), орташа (репродуктивті-шығармашылық), жоғары деңгей (конструктивті-шығармашылық). Дайындық деңгейі жоғары (3) – толықтай дайын; орташа (2) – жеткілікті дәрежеде дайын; төмен (1) – дайын емес, жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша, 23,30% осы қызметке толықтай дайын; 47,70% - іс жүзінде дайын, 29% дайын емес екендіктерін көрсеткен.

Қорытынды. Қазіргі заманғы жоғары кәсіби білім беру стратегиясы болашақ мамандарды даярлау сапасын арттыруға бағытталған. Сонымен қатар, кәсіби дайындық фундаменталды білім деңгейінде де, маманның негізгі құзыреттілігі деңгейінде де сапалы болуы керек. Жоғары кәсіби білім беру жүйесінде болашақ маманды кәсіби іс-әрекетке дайындау сапасы қазіргі заманғы мамандықтың бәсекеге қабілеттілігінің критерийлерінің бірі болып табылады, ол сайып келгенде мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін айқындайды.

Қоғамды рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындауда олардың сыни ойлау (critical thinking), креативтілік (creativity), коммуникативтілік (communication) және командада жұмыс істеу (cooperation) қабілеттерін дамыту мамандардың дайындық деңгейін жетілдіру мүмкіндігі деп тұжырымдаймыз.

Әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру / Н. Назарбаев // Ақиқат. - 2017. – Алматы қ. №5. - 4-12 б.
2. Тажибаев Т.Т. К.Д. Ушинскийдің психологиясы және педагогикалық психологиясы / Т.Т. Тажибаев. – Алма-Ата: КазОГИЗ, 1948. – 207 б.
3. Калкеева К.Р., Аймагамбетова Р.Х., Джексембаева Г.С. История педагогической науки и образования Казахстана. Учебное пособие, рекомендованное МОН РК / К.Р. Калкеева, Р.Х. Аймагамбетова, Г.С. Джексембаева – Алматы: Эверо, 2018. – 370 с.
4. Иргебаева Н. М. Психология: оқулық / Н. М. Иргебаева. - Алматы: Нур-Принт, 2015. - 527 б.
5. Слостенин В.А., Беловолов В.А., Ильенко Е.В. Личностно ориентированное обучение в процессе профессиональной подготовки специалиста // Сибирский педагогический журнал – 2008. С. 117-129.
6. Формирование готовности студентов вуза к будущей профессиональной деятельности [Электрон. ресурс]. – 2010. – URL: <http://наука-pedagogika.com/> (Дата обращения: 15.12.2018г.)
7. Овчарова, Р.В. Практическая психология образования: Учеб. пособие для студ. психол. фак. университетов / Р.В. Овчарова - М.: Издательский центр «Академия», 2003.- 448 с.
8. Кумушкулов А.М. Формирование готовности к профессионально-педагогической деятельности будущих педагогов-психологов: диссертация кандидата педагогических наук: 13.00.08. - Магнитогорск, 2006. - 204 с.

N.P. Albytova, S.K. Smailova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Training future educational psychologists for professional activity in the conditions of spiritual modernization

Abstract. The article deals with the issue of professional training of educational psychologists. Also, attention is paid to current issues of modern vocational education. An overview of the stages of the historical development of professional training of a educational psychologist is given and some features of vocational education in modern domestic higher education are shown. Based on the work of scientists focused on the problem of preparing future educational psychologists for professional activities in a changing world, the personal and professional qualities that are necessary for a modern specialist to achieve success in professional activities are proposed. Their influence on future specialists in the determination of vital tasks and ways to solve them is considered. Considering that changes in the social structure of society and the state can lead to significant changes in the education system of a country, it has been proposed to prepare for professional activities on the basis of critical thinking, creativity, communication and cooperation competent and qualified educational psychologists.

Key words: professional activity, preparation for professional activity, personality of a specialist, higher education, educational psychologist, higher educational institution.

Н.П. Албытова, С.К. Смайлова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
(E-mail: nalbytova@mail.ru, salikhhas@inbox.ru)

Подготовка будущих педагогов-психологов к профессиональной деятельности в условиях духовной модернизации

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы профессиональной подготовки будущих педагогов-психологов. Также особое внимание уделяется актуальным проблемам современного профессионального образования педагогов-психологов. Проведен обзор исторических этапов развития профессиональной подготовки педагога-психолога, показаны некоторые особенности

профессионального современного отечественного высшего образования. Опираясь на ряды работ ученых, направленных на проблему подготовки будущих педагогов-психологов к профессиональной деятельности в меняющемся мире, предложены личностные и профессиональные качества, которые необходимы для современного специалиста для достижения успеха в профессиональной деятельности. Рассматривается их влияние на будущих специалистов при определении жизненно важных задач и путей их решения. На основе критического мышления (critical thinking), креативности (creativity), коммуникативности (communication) и работы в команде (cooperation) в статье предложено подготовить компетентных и квалифицированных педагогов-психологов к профессиональной деятельности, учитывая, что изменения в социальной структуре общества и государства могут привести к значительным изменениям в системе образования страны.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, подготовка к профессиональной деятельности, личность специалиста, высшее образование, педагог-психолог, высшее учебное заведение.

References

1. Nazarbaev N.A. Bolashakka bagdar: ruhani zhangyru [Looking to the future: the modernization of social consciousness] (Akikat, 2017, №5, p. 4-12)
2. Tazhibayev T.T. K.D. Ushinskijdin psihologijasy zhane pedagogikalyk psihologijasy [Psychology and pedagogical psychology of Ushinskyi], (Almaty, KazOGIZ, 1948, 207 p)
3. Kalkeeva K.R., Ajmagambetova R.H., Dzheksembaeva G.S. Istorija pedagogicheskoy nauki i obrazovaniya Kazahstana. [History of pedagogical science and education in Kazakhstan.]: The manual recommended by the MES RK (Jevero, Almaty, 2018, 370 p).
4. Irgebaeva N.M. Psihologiya [Psychology]: okulyk. Abaj atyndagy KazUPU. (Nur-Print, Almaty, 2015, 527 p.)
5. Slastenin V.A., Belovolov V.A., Il'enko E.V. Lichnostno orientirovannoe obuchenie v processe professional'noj podgotovki specialist [Personally oriented training in the process of professional training], Siberian Pedagogical Journal, 2008. p. 117-129.
6. Formirovanie gotovnosti studentov vuza k budushhej professional'noj dejatel'nosti [Formation of university students readiness for future professional activity] [Electronic resource], 2010. Available at: <http://nauka-pedagogika.com/> (Accessed: 15.12.2018)
7. Ovcharova R.V. Prakticheskaja psihologija obrazovaniya [Practical psychology of education]: Training allowance for stud. psychol. a fact universities. — (Izdatel'skij centr «Akademija», Moscow, 2003, 448 p).
8. Kumushkulov A.M. Formirovanie gotovnosti k professional'no-pedagogicheskoy dejatel'nosti budushhih pedagogov-psihologov [Formation of readiness for professional and pedagogical activity of future teachers-psychologists]: dissertation of the candidate of pedagogical sciences: 13.00.08. (Magnitogorsk, 2006, 204 p).

Авторлар туралы мәлімет:

Албытова Н. П. - әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының профессоры м.а., педагогика ғылымдарының кандидаты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш., 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Смайлова С. К. - «Педагогика және психология» мамандығының 2 курс магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш., 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Albytova N.P. - Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Social Pedagogy and Self-Cognition, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich Str., 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Smailova S.K. - Master degree Student of the specialty «Pedagogy and Psychology», L.N. Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich Str., 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.